

A jó palócok földjén*

Vass László (1905-1950)

Megy az ember az úton, a felvidéki népek országútján, találkozik falvakkal, erdőkkel, hegyekkel, követi a kanyargó patak irányát, és nem bír betelni a vidék szépségeivel. Minden olyan valószínűtlenül csöndes és békés ezen a tájon, a kor zűrzavara és a szárnyas rém szörnyű zenebonája ide még nem hallatszik el. Csupa Árpád-kori falu. Ősi magyar táj. Északabbra már szlovák a világ, tiszta időben ide kéklük a tátrai csúcsok havas panorámája. A napszállta hol tüzes narancssárgába, hol meg rózsaszínbe öltözteti a Balog-völgyet. Távrolról a Tresztye és a Szinyec, meg a koporsó alakú Vashegy intenek búcsút. Odaát maradtak, de azért szabad őket nézni, ha nosztalgiával is.

Az emberek, akik errefelé laknak, mintha Mikszáth könyveiből lépnének elénk. A jóízű, anekdotás palócok és a szomszédban a kedves „tót” atyafiak. A vén hársfák és az ákácok is ismerősek, meg a mentabokor, aminek leveleit vánkosság alá szaggatják a jó palócok, hogy még álmukban is érezzék a gömöri föld bódító aromáját. Furmányos szekerek, utazó vásárosok és vándorok járnak ma is az utakat errefelé. S nem lepődnénk meg, ha most történetesen az a pogány Filcsik jönne velünk szembe, vállán a bundával; az ott meg Koppantyú Demeter, a verse major juhásza. Ni, a

faluvégen Csúri Jóska¹ guggol a haranglábnál, a bakter, aki csak azt várja, míg a tiszteletes uram tehenei beérjenek a csordával, mert ezeknek a beérkezésétől függ az esteli harangozás a jó palócok földjén...

Estére a vándor szelíd dombok mögé ér, s az elnyúló falucska szíves szóval marasztalja. Radnótnak hívják a községet, Nemesradnótnak, mert hogy már 1423-tól kezdve ezen a néven említik a hiteles okiratok a színmagyar települést. Esti csendes beszélgetés közben aztán sok mindenről szó esik, amit örömmel hallgat a vándor. Mindössze néhány család, ahogy ők mondják, „had” lakja a falut; összetartanak, házépítéskor egymást segítik, igavonóval, munkával, ki hogy tud. Mesélik azt is, hogy az egyes családok közös vagyonnal rendelkeznek s a közös pénztárból támogatják az iskolát. Szokásban volt a családok ősi leveles ládáit húsvét ünnepén megszellőztetni, a gyepedző, pázsitos rétre kiterített ponyván. Apraja-nagyja ott táncolta körül az ősöknek kutyabőrre írt családfáját, és a felnőttek, a szűkszavú öregek meglegedetten nagy áldomást ittak. Nem is olyan régen még az volt a szokás, hogy radnóti leány nem mehetett más faluba feleségül. Az „idegen” kéréket kikolompolták, kiverték a falu határából.

Ebben a mikszáthi hangulatú falucskában valaki büszkén beveti a szót, hogy Pósa Lajos, a gyermekversikék költője itt született. Visznek is mindjárt a ház elé, ahol emléktábla és egy szobor jelzi a nagy mesemondó szülőhelyét. A nép fia volt, hat ökörrrel szántó kurta nemesek származéka, aki a faluját magával vitte a költészetbe és belopta sok-sok emberöltő gyermekeinek a szívébe.

Pósa Lajos... Pósa Lajos... Nagyon ismerős a név, ugye? Messziről, a távoli, rég letűnt gyermekorból úgy hangzik most vissza, mintha azt mondaná: Mikulás, Nagypó vagy Kacor király... Ők valamikor körülbelül egyet jelentettek, csak éppen más és más néven mutatkoztak be nekünk. Rendszerint még iskola előtt, az óvodában verseket tanultunk, csilingelő rímű verseket a csigabigáról, Kosárfonó Palkóról, a négy kis madár-

fiókáról és az icinke-picinke pintyórról, s azt mondtuk például, hogy „Arany kalászkok, írta Pósa Lajos” – semmi kétség, mi úgy gondoltuk, Pósa Lajos valami földöntúli, mesebeli lény lehet, mint Kacor király. Dehogy is hittük őt élő személynek! Később, amikor már olvasni tudtunk, megjött *Az Én Újságom*, szerkesztette Pósa Lajos. Megint csak ő, de akkor már Pósa bácsi. Olvastuk, faltuk, *Az Én Újságomat*, amely tele volt dallal, tele képpel, telis-teli szép mesékkel, csengő-bongó versikékkel.

Ne szégyelljük bevallani, bizony mélységesen hatott reánk Pósa bácsi lapja. Megszerettette a gyermekekkel az irodalmat, itt találkoztunk először Mikszáth Kálmán, Gárdonyi Géza, Tömörkény István, sőt Jókai nevével is. Mert a felnőtt nagy írók szívesen küldöztek *Az Én Újságom*nak szép meséket, történeteket. Az külön kitüntetés-számba ment, ha egy-egy híres nagy író belekerülhetett Pósa bácsi lapjába. Mert senki se gondolja, hogy a gyermekek számára írni talán könnyebb volna, mint a felnőtteknek. Egészen más a gyerekek szavajárása, meg a lelkejárása. Ezért aztán Pósa nem ismert engedékenységet a kéziratok megrostálásában. Még Jókai kézirateit is abból a szempontból vizsgálta, nem sértik-e azok a gyermek érzékeny, ártatlan világát. Szerinte azzal bizonyította be minden író, hogy igazán komoly nagy alkotó-e vagy csak félbemaradt, ha tudott írni a gyermekeknek is, a gyermekek nyelvén. Petőfi, Arany és Gyulai Pál, de a modernek közül is Babits, Móricz Zsigmond, Kosztolányi és Erdélyi József különös előszeretettel írtak a gyermekolvasók számára gyönyörű versikéket és történeteket, amikről a gyermekirodalom hivatott és hívatlan sáfárai, érthetetlen módon, oly hamar megfeledkeztek.

De megfeledkeztünk mi magunk is a nagy úttörőről, Pósa Lajosról. Szégyelltük a gyerekcipőinket. Később már gúnyolódtunk, kinevettük a költő szent naivságát, vérévé-húsává vált gyermekhitét. „Azok a Pósalajosok”... – mondtuk ítéletképpen a könnyű rímfaragókról. Igaztalanok vol-

tunk, s ezt azóta tudjuk, hogy most újra találkozunk Pósa bácsival a saját gyermekeink körül. Mert íme, egyik szép nyári este mire tanította szegény jó anyám az unokáit:

*Én Istenem, jó Istenem,
Becsukódik már a szemem,
De a tied nyitva, Atyám,
Amíg alszom, vigyáz reám...*

Valaha én is ezzel a primitív gyermekimádsággal tértem nyugovóra, és már nem tudom, mikor hagytam el. Sok-sok ezer magyar gyermek szenderült álomba ezekre a dadogó, édes rigmusokra, köztük az enyéim is. A nagyobbik fiam más verseket is tud arról, hogy „hova megy a vándorfecske?“, öcsikéjét pedig azzal taníttatta járni, hogy „jár a baba, jár, mint egy kismadár...“. És a csípicsoka, a csiga-biga hívogató, a hinta-palinta dal... olyanok számunkra, mint a népdalok, amiknek szerzőjét már nem tudjuk. De így élnek majd örökké ezek a gyermekversek, éppen mert a Pósa Lajos neve elkopik mellőlük. És a nótái is, amikre Dankó Pista szerezte a zenét.

Ezüstszakállú Pósa Lajos harminc éve halt meg, most van az évfordulója ezen a napon.

Szülőfalujában, a gömöri Radnóton jólesik reá emlékezni, jólesik viszontlátni a Balog völgye vadszegfű halmait, galagonyabokrait és hallani a füstifecskéket, a pipiskét, a vörösbegyet, a stiglicet, a cinkéket és a rigókat, akik valaha Pósa bácsi csengő-bongó versikéin keresztül benépesítették a mi hajdani gyermekéveinket. Azóta kedves legendák felhőzik be a költő alakját. Mesélik róla például, hogy lapjában nem közölt egyetlen királyverset sem:

- Míg én szerkesztem a magyar gyerekek lapját - mondotta a büszke független poéta -, addig ebben nem magasztalnak élő királyokat, Mátyás királyon innen még halott királyt sem...

Azt se felejtjük el, Pósa volt az első gyermekíró, aki a magyar gyermek érdeklődését a sok idegen hegy és város után a hazai tájak felé irányította.

Az irodalomtörténeti kézikönyvek rendszerint csak két sorban intézik el a költészetét, de hogy milyen halhatatlan jelentősége és mélységes hatása van, azt csak akkor érezzük, ha a gyermekeink ajkán felcsendül a régi-régi vers: „Én Istenem, jó Istenem, Becsukódik már a szemem...“

(Magyarország, 1944. július 9.)

*In. *Albumlapok Pósa Lajosnak* (164-166. p.)
Siker^x Kiadó, Bp., 2014

Jegyzet:

¹ Filcsik, Koppantyú Demeter, Csúri Jóska - Mikszáth Kálmán alakjai, *A jó palócok* című novellafüzérben (KMI)

